

Quickscan flora en fauna

Rootven 38, Moergestel

Arnhem, 27 februari 2018

Colofon

Titel : Quicksan flora en fauna
Subtitel : Rootven 38, Moergestel

Projectnummer : 18.034
Datum : 27 februari 2018

Veldonderzoek : S. Nelissen
Auteur(s) : S. Nelissen

Goedgekeurd door : T. Kooij

Opdrachtgever : Agel adviseurs
Contactpersoon : Mevr. M. Staps

Bezoekadres : Tivolilaan 205
Postbus : 2
Postcode : 6800 AA Arnhem
Telefoon : 026-8454583

info@ekoza.nl
www.ekoza.nl

Ekoza B.V. is lid van het Netwerk Groene Bureaus: www.netwerkgroenebureaus.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Wettelijk kader	5
2.1 Natura 2000-gebieden	5
2.1.1 Programmatische Aanpak Stikstof	5
2.2 Soorten	6
2.3 Houtopstanden	8
2.4 Natuurnetwerk Nederland	8
3. Gebiedsbeschrijving	10
3.1 Gebiedsbeschrijving	10
3.2 Voorgenomen ingreep	12
4. Onderzoeksmethode	13
4.1 Bronnenonderzoek	13
4.2 Veldonderzoek	13
4.3 Uitwerking en rapportage	13
5. Resultaten	15
5.1 Gebiedsbescherming	15
5.1.1 Natura 2000	15
5.1.2 Natuurnetwerk Nederland	16
5.2 Soorten	17
5.2.1 Grondgebonden zoogdieren	17
5.2.2 Vleermuizen	18
5.2.3 Vogels	21
5.2.4 Reptielen, amfibieën en vissen	22
5.2.5 Flora	22
5.2.6 Ongewervelden	23
5.3 Houtopstanden	23
6. Conclusies en aanbevelingen	24
6.1 Gebiedsbescherming	24
6.1.1 Natura 2000	24
6.1.2 Natuurnetwerk Nederland	24
6.2 Soortbescherming	24
6.2.1 Grondgebonden zoogdieren	24
6.2.2 Vleermuizen	24
6.2.3 Vogels	25
6.2.4 Reptielen, amfibieën en vissen	25
6.2.5 Flora	25
6.2.6 Ongewervelden	25
6.3 Houtopstanden	25
Bronnen	26
Literatuur	26
Websites	26

1. Inleiding

Aan Rootven 38 te Moergestel staat een uitbreiding van de supermarkt en de herinrichting en de ontsluiting van het parkeerterrein op de planning. Vanuit Europese- en nationale regelgeving dient onderzocht te worden welke effecten deze ingreep heeft op beschermde gebieden (Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland) en op beschermde flora en fauna.

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een quickscan. Het betreft een beoordeling van de huidige en potentiële aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren op de onderzoekslocatie en de te verwachten effecten van de voorgenomen ingreep op beschermde soorten en gebieden. De quickscan vindt plaats op grond van bronnenonderzoek en een terreinbezoek. Tijdens het terreinbezoek is een inschatting gemaakt welke soorten voor kunnen komen en welke soorten op voorhand uit te sluiten zijn.

Deze quickscan is een momentopname en kan slechts in beperkte mate uitsluitsel geven over de afwezigheid van soorten. Dit onderzoek betreft geen volledige veldinventarisatie. Mochten er effecten te verwachten zijn van de werkzaamheden op beschermde soorten die mogelijk aanwezig zijn, dan wordt een nader onderzoek geadviseerd.

In hoofdstuk 2 staat het wettelijke kader uiteengezet, waaraan getoetst dient te worden. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van het onderzoeksgebied en de voorgenomen ingrepen. Hoofdstuk 4 geeft een korte beschrijving van de onderzoeksmethode. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het onderzoek besproken. Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen gegeven.

2. Wettelijk kader

Sinds 1 januari 2017 is de nieuwe Wet natuurbescherming van kracht. Deze wet vervangt 3 wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en faunawet. Het bevoegd gezag komt bij de provincies te liggen. De Rijksoverheid (RVO) blijft verantwoordelijk voor handelingen en projecten in gebruik, beheer of aanleg door het rijk, zoals hoofdwegen, spoorwegen, hoofdvaarwegen, waterkeringen, militaire terreinen, gastransportnet, hoogspanningsleidingen, delfstoffen, kustlijn, bepaalde visserij etc.

De Wet natuurbescherming is gericht op de bescherming van:

- Natura 2000-gebieden
- Soorten
- Houtopstanden

2.1 Natura 2000-gebieden

De basis voor Natura 2000 zijn de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Deze natuurbeschermingsrichtlijnen hebben naast de bescherming van specifieke flora en fauna eveneens als doel om de leefgebieden van deze soorten te behouden, te herstellen of uit te breiden.

In Nederland zijn 164 gebieden als Natura 2000-gebied aangewezen door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Door de toenmalige Minister van LNV zijn instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld voor de Natura 2000-gebieden, deze staan vermeld in het (ontwerp-) aanwijzingsbesluit. In het (ontwerp-) aanwijzingsbesluit staan de instandhoudingsdoelstellingen voor alle habitattypen, -soorten en broedvogels die in het Natura 2000-gebied voorkomen beschreven. Daarnaast staat beschreven op welke wijze de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren zijn. Onder “instandhouding” wordt verstaan het geheel aan maatregelen die nodig zijn ter behoud of herstel van een gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten.

Elke activiteit (in de wet: project of handeling) zowel binnen als buiten een Natura 2000-gebied die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen:

- de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren; of
- een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen, is ingevolge artikel 2.7, tweede lid verboden. De activiteit kan slecht doorgang vinden wanneer het bevoegd gezag een vergunning verleent.

2.1.1 Programmatische Aanpak Stikstof

Op 1 juli 2015 is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. De depositie van stikstof is een van de belangrijkste belemmeringen om de Europese natuurdoelen te halen. Stikstofdepositie leidt tot vermessing en/of verzuring van de bodem. In natuurgebieden kan dit negatieve effecten hebben op de aanwezige, beschermde flora en fauna.

De PAS combineert twee manieren om de natuurdoelen van Natura 2000 zeker te stellen:

- Het blijvend laten dalen van de stikstofdepositie door het nemen van maatregelen aan de bron;
- Het uitvoeren van herstelmaatregelen voor stikstofgevoelige natuur.

De PAS bepaalt ook dat een deel van de daling van de stikstofdepositie mag worden ingezet voor nieuwe projecten of projecten waarin uitbreiding van bestaande stikstofemissie aan de orde is. Dit wordt ontwikkelingsruimte genoemd. Op deze manier blijft de stikstofdepositie dalen, terwijl er ook ruimte is voor de gewenste economische ontwikkeling.

Met de inwerkingtreding van het PAS geldt alleen nog een vergunningplicht voor activiteiten die meer dan 1 mol stikstofdepositie per hectare per jaar geven op een stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. Bij een stikstofdepositie tussen de 0,05 mol en 1 mol N/ha/j bestaat er een meldingsplicht.

2.2 Soorten

Onder de Wet natuurbescherming geldt, net als onder de Flora- en faunawet, een zorgplicht voor alle in het wild levende dieren.

De Wet natuurbescherming kent drie beschermingsregimes

- soorten van de Vogelrichtlijn
- soorten van de Habitatrichtlijn
- andere soorten

Vogelrichtlijnsoorten

Onder de soorten van de Vogelrichtlijn vallen alle van nature in Nederland in het wild levende vogels. Ingevolge artikel 3.1 is het verboden om:

1. Opzettelijk vogels te doden of te vangen;
2. Opzettelijk vogelnesten, -rustplaatsen en -eieren te vernielen of te beschadigen of vogelnesten weg te nemen;
3. Eieren van vogels te rapen en deze onder zich te hebben;
4. Opzettelijk vogels te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Habitatrichtlijnsoorten

Onder de soorten van de Habitatrichtlijn vallen soorten die genoemd zijn in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage I van het Verdrag van Bonn. In de Bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd.

Wat betreft deze soorten is het ingevolge artikel 3.5 (Bern bijl. II, Bonn bijl. I) verboden om:

1. Opzettelijk dieren te doden of te vangen;
2. Opzettelijk dieren te verstoren;
3. Opzettelijk eieren van dieren te vernielen of te rapen;
4. Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen;
5. Opzettelijk planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Wat betreft deze soorten is het ingevolge artikel 3.6 (Bern bijl. I en II, Bonn bijl. I) verboden om dieren of planten te verkopen, te vervoeren voor verkoop, te verhandelen, te ruilen of te koop of te ruil aan te bieden, tenzij het gaat om gefokte of gekweekte dieren of planten.

Andere soorten

Onder het beschermingsregime andere soorten vallen soorten waarvan er geen Europese verplichting tot bescherming is. Dit zijn soorten die vanuit nationaal belang extra bescherming behoeven.

De beschermde status van soorten kan per provincie verschillen. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor nationaal beschermde soorten. In dit geval gaat het om de provincie Noord-Brabant.

Ingevolge artikel 3.10 is het verboden om:

1. Opzettelijk dieren te doden of te vangen;
2. Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen;
3. Opzettelijk planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Zorgplicht

Artikel 1.11 Wnb voorziet in een algemene verplichting voor een ieder om voldoende zorg te dragen voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Het betreft bovendien niet alleen dieren en planten van soorten waarvoor de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn specifieke beschermingsmaatregelen eisen, maar alle in het wild levende dieren en planten.

De zorgplicht is als een open norm geformuleerd in het eerste lid van artikel 1.11. In het tweede lid wordt de zorgplicht iets geconcretiseerd door te bepalen dat de zorgplicht in elk geval inhoudt dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:

- dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
- indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
- voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

Voor de bescherming van dieren en planten van soorten waarvoor geen specifiek beschermingsregime geldt op grond van hoofdstuk 3, heeft de zorgplicht zelfstandig betekenis. Op grond van de zorgplichtbepaling moeten schadelijke handelingen in beginsel achterwege worden gelaten dan wel moeten maatregelen worden genomen om schadelijke gevolgen (zoveel mogelijk) te voorkomen.

Jaarrond beschermde nesten

Nesten van vogelsoorten van categorie 1 t/m 4 zijn jaarrond beschermd, de nesten van soorten in categorie 5 zijn beschermd als er onvoldoende alternatieven zijn.

Categorieën:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.

3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen

2.3 Houtopstanden

De regels van de Boswet zijn grotendeels onveranderd opgenomen in de Wet natuurbescherming.

Een houtopstand is een zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend, die:

- a. een oppervlakte grond beslaat van tien are of meer, of
- b. bestaat uit een rijbeplanting die meer dan twintig bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen

Ingevolge artikel 4.1 vallen buiten de bescherming houtopstanden:

- houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom (voor deze wet);
- houtopstanden op erven of in tuinen
- fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen bedoeld als kerstbomen en niet ouder dan twintig jaar
- kweekgoed;
 - uit populieren of wilgen bestaande wegbeplantingen,
 - beplantingen langs waterwegen, en
 - eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- Het dunnen van een houtopstand;
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa indien zij:
 - ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid
 - bestaande uit een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter;
 - zijn aangelegd na 1 januari 2013.

2.4 Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland werd voorheen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) genoemd. Het doel van het Natuurnetwerk Nederland is om een samenhangend netwerk te creëren van kwalitatief hoogwaardige natuurgebieden en natuurrijke cultuurlandschappen. Het huidige netwerk bestaat voor het merendeel uit Natura 2000-gebieden en andere bestaande natuurgebieden. Daarnaast worden natuurgebieden uitgebreid, nieuwe natuurgebieden ontwikkeld en ecologische verbindingzones aangelegd.

Onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland zijn Ecologische Verbindingszones (EVZ), die natuurgebieden met elkaar verbinden om het migreren van dieren en planten tussen natuurgebieden mogelijk te maken.

De provincies zijn sinds 2014 verantwoordelijk voor de begrenzing en de ontwikkeling van dit natuurnetwerk. Binnen het Natuurnetwerk Nederland geldt de “nee, tenzij”-benadering. Dit houdt in dat bestemmingswijziging en de uitvoering van bepaalde plannen niet mogelijk zijn als daarmee de wezenlijke kenmerken of natuurwaarden van het gebied significant worden aangetast, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. De initiatiefnemer moet onderzoek laten verrichten, om te kunnen bepalen of de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied significant worden aangetast.

3. Gebiedsbeschrijving

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied betreft de supermarkt met magazijn Jumbo aan Rootven 38 te Moergestel. In Figuur 1 is de globale ligging van het plangebied weergegeven.

Figuur 1. Globale ligging van het plangebied.

Het plangebied bestaat uit een supermarkt, magazijn, parkeerterrein en een weg richting het parkeerterrein. De supermarkt bestaat uit een gebouw met een bakstenen muur met spouw. De open stootvoegen zijn zorgvuldig gedicht met roosters in verband met de hygiëne van de supermarkt. Een deel van het gebouw heeft een verdieping met woningen met een bakstenen muur en een dakpannen dak. Het deel zonder verdieping heeft een plat dak. Het magazijn heeft een bakstenen muur en een dak van een enkele laag golfplaten. Voor een deel bestaat het magazijn uit een enkelsteens muur en voor een deel uit een dubbelsteens muur met spouw. Deze spouw is gecreëerd door de aan de binnenzijde de extra muur te plaatsen. Openingen in de buitenmuur naar de spouw zijn niet aanwezig. Naast het magazijn is een schuur aanwezig met een enkelsteens muur zonder spouw en een dak van een enkele laag golfplaten. Het parkeerterrein en de weg naar het parkeerterrein is volledig verhard. Op het parkeerterrein is aan de achterzijde een houten overkapping aanwezig. Aan de achterzijde van het magazijn, oostzijde van het plangebied is een onverharde plaats van zand aanwezig die richting de weg Rootven loopt. Dit is de locatie voor de nieuwe weg voor auto's richting de parkeerplaats.

Het plangebied ligt in het centrum van Moergestel en is omringd door bebouwing. Rondom Moergestel zijn agrarische bouwlanden en bosschages aanwezig. Figuur 2 geeft een impressie van het plangebied.

Zuidzijde supermarkt met bovenwoningen

Noordzijde supermarkt met plat dak

Schoor naast magazijn

Magazijn

Onverhard terrein oostzijde plangebied, locatie nieuwe weg

Huidige weg richting parkeerterrein

Parkeerterrein

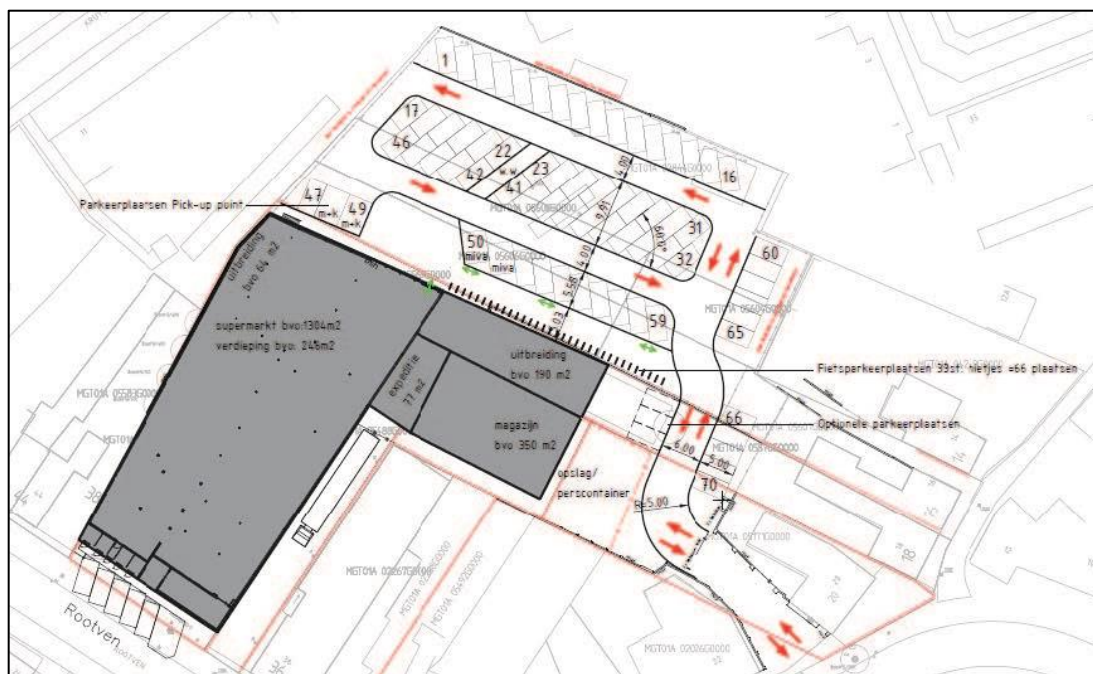

Parkeerterrein met overkapping

Figuur 2. Impressie van het plangebied.

3.2 Voorgenomen ingreep

De initiatiefnemer is voornemens een uitbreiding van de supermarkt en een herinrichting en ontsluiting van het parkeerterrein te realiseren. Hierbij wordt de winkel en het magazijn uitgebreid. De ruimte tussen het magazijn en de winkel zal worden overkapt. De bewegingen van vrachtauto's en personenauto's zal worden ontvlecht. Het parkeren zal worden geoptimaliseerd en het laden en lossen zal in pandig gaan gebeuren. Ten behoeve van de uitbreiding van het magazijn, zal de schuur nabij het magazijn worden gesloopt. In Figuur 3 is het bestemmingsplan getekend.

Figuur 3. Bestemmingsplan Rootven 38 te Moergestel.

4. Onderzoeksmethode

De quickscan bestaat uit twee delen. Voor het onderzoek is begonnen met een literatuurstudie, gevolgd door een veldonderzoek in het plangebied.

4.1 Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek gaat uit van bestaande en beschikbare gegevens. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen, is gebruik gemaakt van de gegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). De NDFF is een databank waarin zoveel mogelijk bekende verspreidingsgegevens van soorten zijn opgenomen. Het is een koppeling van databases zoals waarnemingen.nl en telmee.nl. Hierin participeren onder andere de PGO's (particuliere gegevensverzamelende organisaties) zoals Sovon, Ravon en de Zoogdiervereniging. Voor de gegevens uit de NDFF is een zoekgebied geselecteerd rondom de te onderzoeken locatie en is gekeken naar de gegevens uit de periode vanaf 2015 tot en met 2018. De NDFF is op 20 februari 2018 geraadpleegd.

4.2 Veldonderzoek

Het plangebied is eenmaal bezocht op 21 februari 2018. Het veldwerk voor dit onderzoek is uitgevoerd in de vorm van een quickscan. Er is zowel (globaal) gekeken naar de daadwerkelijk aanwezige flora en fauna als naar de mogelijke waarden die het gebied herbergt in andere tijden van het jaar die tijdens een eenmalig bezoek niet kunnen worden vastgesteld. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc.).

Aan de hand van literatuurgegevens en veldbezoek wordt een inschatting gemaakt van het voorkomen van beschermde natuurwaarden en de mogelijke invloed van de werkzaamheden op deze waarden.

4.3 Uitwerking en rapportage

In voorliggende rapportage komen de volgende onderdelen aan bod:

Oriëntatiefase toets gebiedsbescherming

Voorliggend onderzoek beschrijft de oriëntatiefase van de toetsing aan de Wet natuurbescherming.

In een oriënterend onderzoek worden o.a. de onderstaande vragen beantwoord:

1. Ligt de ingreeplocatie in de nabijheid van een Natura 2000-gebied en binnen de invloedsfeer van de ingreeplocatie, zodat externe en/of cumulatieve effecten te verwachten zijn.
2. Wat zijn de mogelijke negatieve en/of positieve effecten van de voorgenomen ingrepen op de instandhoudingdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in kwestie.

3. Kunnen deze effecten:

- a. verstorend zijn voor kwalificerende soorten
- b. leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de kwalificerende habitats
- c. significant negatief zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen

Hieruit volgt of er een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming is vereist. Het wel of niet afgeven van een vergunning wordt beoordeeld door middel van een verstorings- of verslechteringstoets of een passende beoordeling.

[Natuurnetwerk Nederland](#)

Door middel van een literatuurstudie wordt bekeken of de werkzaamheden in Natuurnetwerk Nederland plaatsvinden. Is dit het geval dan zal worden bepaald of de wezenlijke kenmerken en waarden van het betreffende gebied significant worden aangetast, en of compensatie noodzakelijk is.

[Toetsing soortbescherming](#)

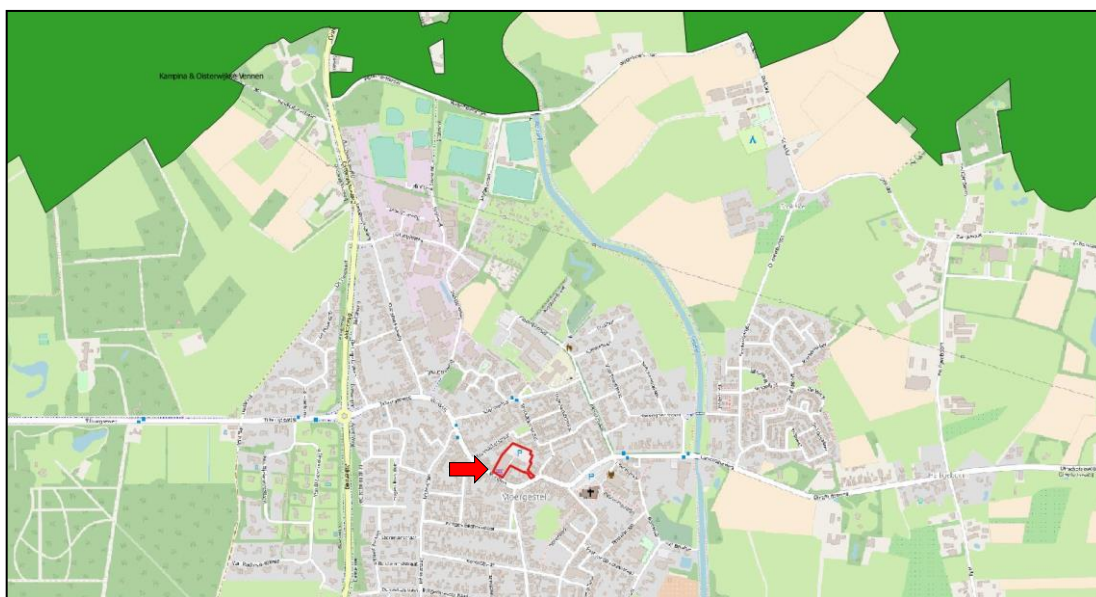
Onderzocht wordt of de verbodsbepalingen van de Wet Natuurbescherming worden overtreden, een ontheffing noodzakelijk is en of daaruit voortvloeiende verplichtingen in de vorm van mitigatie of compensatie noodzakelijk zijn. Hierbij is onderscheidt gemaakt in Habitatrichtlijnsoorten, overige soorten en vrijgestelde soorten.

5. Resultaten

5.1 Gebiedsbescherming

5.1.1 Natura 2000

Het plangebied ligt op 870 meter afstand van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Kampina & Oisterwijkse Vennen.

Figuur 4. Ligging van het plangebied ten opzichte van het Natura 2000-gebied Kampina & Oisterwijkse Vennen.

Kampina & Oisterwijkse Vennen bestaat uit het licht glooiende dekzandlandschap met bossen, vennen, heide en overgangen naar schraalgraslanden in beekdalen. Kampina & Oisterwijkse Vennen is aangewezen tot Natura 2000-gebied vanwege de aanwezigheid van speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Het gaat hierbij om de habitattypen H2310 Stufzandheiden met struikheide, H2330 Zandverstuivingen, H3110 Zeer zwakgebufferde vennen, H3130 Zwakgebufferde vennen, H3160 Zure vennen, H4010A Vochtige heiden (hogere zandgronden), H4030 Droge heiden, H6410 Blauwgraslanden, H7110B Actieve hoogvenen (heideveentjes), H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen, H7210 Galigaanmoerassen, H9190 Oude eikenbossen, H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen). En habitatsoorten gestreepte waterroofkever, kleine modderkruiper, kamsalamander, drijvende waterweegbree, dodaars, roodborsttapuit, taigarietgans.

Effectenbeoordeling

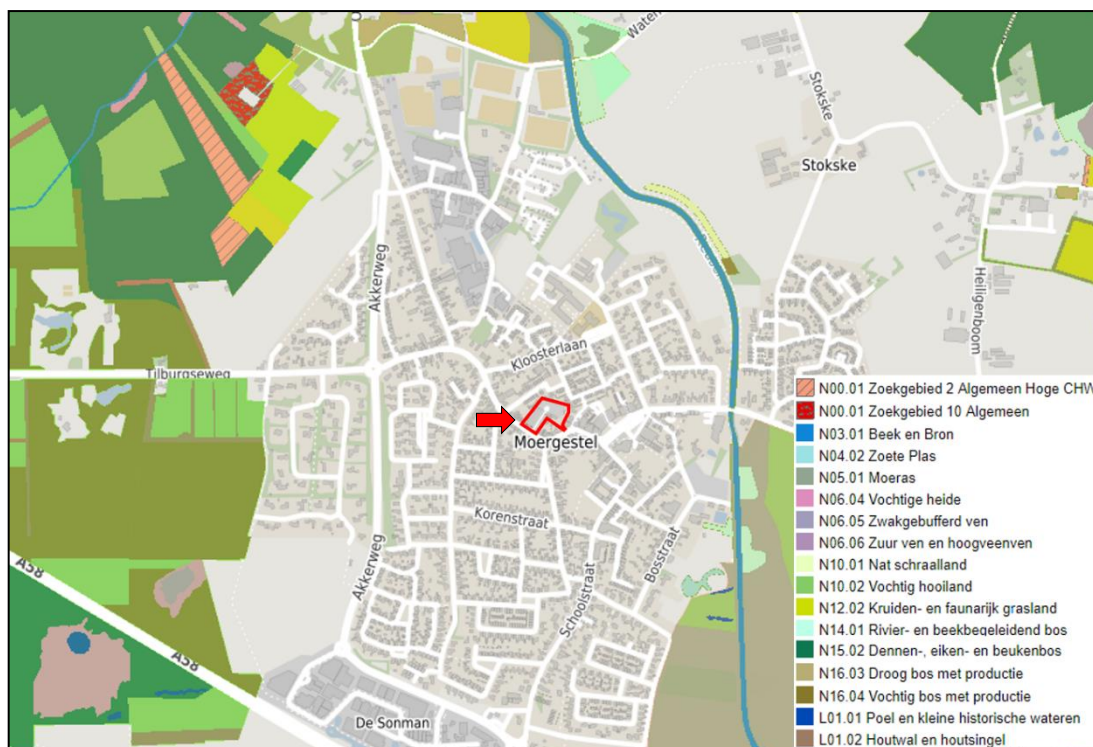
De werkzaamheden zijn beperkt van aard en worden op relatief grote afstand uitgevoerd van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. De werkzaamheden, uitbreiding van de bebouwing en herinrichting van het terrein zijn van korte duur en de afstand is te groot om invloed te kunnen hebben op het Natura 2000-gebied. De verkeersbewegingen van vrachtauto's en

auto's naar de parkeerplaats wordt slechts enkele meters opgeschoven. De hoeveelheid auto's en vrachtauto's blijft gelijk. Er zal dus geen extra stikstofdepositie plaatsvinden ten opzichte van de huidige situatie. Het Natura 2000-gebied ligt buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Er zijn geen negatieve effecten op beschermde gebieden te verwachten. Een PAS beoordeling is niet nodig.

5.1.2 Natuurnetwerk Nederland

Bij toetsing van de ingreep aan het NNN zijn de 'Spelregels EHS' van toepassing, een uitwerking van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte en een door Rijk, provincies en maatschappelijke organisaties gezamenlijk opgesteld beleidskader. Provincies hebben de Spelregels laten doorwerken in hun eigen ruimtelijk beleid. Het compensatiebeginsel voor de EHS is het sluitstuk van het 'nee, tenzij' beschermingsregime. Volgens dat regime zijn nieuwe projecten, plannen en handelingen in de EHS met een significant negatief effect op de wezenlijke kenmerken en waarden niet toegestaan, tenzij er sprake is van een groot openbaar belang én reële alternatieven. De hoofdlijnen van de regels voor de bescherming en compensatie van de EHS zijn juridisch verankerd in de uitbreiding van het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke ordening (Barro, voorheen AMvB Ruimte), die op 1 oktober 2012 in werking is getreden (bekendmaking inhoud Stb. 2012, 388; bekendmaking inwerkingtreding Stb. 2012, 434).

Vanaf 2014 zijn de provincies verantwoordelijk voor het Natuurnetwerk Nederland.

Figuur 5. Ligging van het plangebied ten opzichte van het Natuurnetwerk Nederland.

Het plangebied ligt op ca. 420 meter van het Natuurnetwerk Nederland van de provincie Noord-Brabant (Figuur 5). Dit betreft beek en bron. De provincie heeft geen doelstellingen

voor gebieden die buiten het Natuurnetwerk Nederland liggen. Ruimtelijke ontwikkelingen die geen significant negatief effect hebben op de wezenlijke waarden en kenmerken van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) mogen plaatsvinden.

In de Ecologische Hoofdstructuur heeft de provincie de volgende doelstellingen:

- het herstel en behoudt van de rijkdom aan soorten, de biodiversiteit. Hiervoor moeten natuurgebieden worden uitgebreid, verbeterd, en met elkaar worden verbonden, waardoor een netwerk ontstaat. Dit netwerk moet functioneren in ruimte en tijd, waardoor planten en dieren een duurzame, robuuste en klimaatbestendige leefomgeving krijgen;
- het bieden van ruimte aan de groeiende behoefte aan rust en ruimte. Hierdoor kunnen inwoners en bezoekers de natuur beleven en het draagvlak voor natuurbeleid waarborgen.

De effectenbeoordeling

Het plangebied bevindt zich op ca. 420 meter van het Natuurnetwerk Nederland. Op de locatie zal de bebouwing worden uitgebreid en het terrein worden heringericht. De provincie heeft geen doelstellingen voor gebieden die buiten het Natuurnetwerk Nederland liggen. Deze werkzaamheden tasten de kernkwaliteiten niet aan en passen binnen het beleid van het Natuurnetwerk Nederland, provincie Noord-Brabant. Het afwegingskader EHS hoeft niet te worden doorlopen.

5.2 Soorten

Er is een bronnenonderzoek verricht naar de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied. Door middel van het veldbezoek is een inschatting gemaakt van de te verwachte beschermde soorten in het plangebied. Daarna is onderzocht welke effecten de werkzaamheden kunnen hebben op de mogelijk aanwezige beschermde soorten.

5.2.1 Grondgebonden zoogdieren

Bronnenonderzoek

Een aantal grondgebonden zoogdieren zijn in het plangebied of in de omgeving van het plangebied waargenomen. Tabel 1 geeft een overzicht van deze soorten.

Tabel 1. Overzicht van waargenomen grondgebonden zoogdieren in het plangebied of in de nabije omgeving.

Soort	Beschermingsstatus		
	Habitatrichtlijnsoort	andere soorten	vrijgestelde soorten
bever	x		
bosmuis			x
eekhoorn		x	
haas			x
huisspitsmuis			x
ree			x
vos			x
wezel		x	

De bever is waargenomen ten noorden van Moergestel in de beek Reusel (ca. 870 m). De eekhoorn is in de bebouwde kom van Moergestel waargenomen en ten noorden in natuurgebied Oisterwijkse Heide. De wezel is waargenomen ten zuiden van Moergestel op de A58 (ca. 1 km).

Veldonderzoek

Het plangebied bestaat uit bebouwing, verhard terrein en onverhard terrein van zand. Binnen het plangebied zijn geen bomen aanwezig. In de bomen rondom het plangebied zijn geen nesten of holtes die geschikt zijn voor boombewonende zoogdieren aangetroffen. Hierdoor kunnen verblijfplaatsen van eekhoorns en andere boombewonende soorten in de directe omgeving van het plangebied worden uitgesloten. In en nabij de bebouwing zijn geen sporen van beschermde soorten waargenomen. Ook sporen van steenmarter in de te slopen schuur of andere bebouwing zijn niet aanwezig. De wezel leeft vooral in gebieden met veel beschutting tussen groen. Binnen het plangebied is dit niet aanwezig, waardoor verblijfplaatsen of leefgebied van de wezel kan worden uitgesloten binnen het plangebied. De bever komt nabij water voor. Binnen het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied is geen water aanwezig. Grondgebonden zoogdieren als algemene muizensoorten kunnen voorkomen op de locatie en dan met name in en nabij het magazijn en de schuur. Gebouwbewonende soorten als huisspitsmuis kunnen mogelijk in het magazijn en de schuur worden aangetroffen.

Effectenbeoordeling

De voorgenomen werkzaamheden zullen geen negatief effect opleveren voor streng grondgebonden zoogdieren, omdat er geen verblijfplaatsen en sporen zijn aangetroffen en het plangebied niet geschikt is voor deze soorten. Wel dient er rekening gehouden te worden met de zorgplicht in verband met algemene muizensoorten, waarvoor een vrijstelling geldt.

5.2.2 Vleermuizen

Vleermuizen vallen onder het beschermingsregime van de habitatrichtlijnsoorten. Verblijfplaatsen (kraam-, zomer-, paar- en winterverblijven) en essentiële vliegroutes en foerageergebieden van deze soorten zijn beschermd.

Bronnenonderzoek

Volgens de NDFF zijn er geen vleermuizen in de omgeving van Moergestel waargenomen in de afgelopen 3 jaar. De afgelopen 10 jaar zijn er echter wel vleermuizen waargenomen. Tabel 2 heeft een overzicht van de waargenomen vleermuissoorten in de afgelopen 10 jaar.

Tabel 2. Overzicht van vleermuizen die zijn waargenomen in het plangebied of omgeving.

Soort
franjestaart
gewone dwergvleermuis
laatvlieger
rosse vleermuis
ruige dwergvleermuis
watervleermuis

Veldonderzoek

Verblijfplaatsen van vleermuizen kunnen zich bevinden in gebouwen of bomen. In bomen bevinden vleermuizen zich in holtes, spleten of achter loshangend boomschors. In gebouwen kunnen vleermuizen zich onder andere bevinden in de spouw, onder dakpannen, achter boeiboorden en op zolders.

De schuur heeft geen spouw en geen dakpannen of andere ruimtes waar vleermuizen hun verblijfplaats kunnen hebben (Figuur 6). Het magazijn heeft gedeeltelijk een spouw die later van de binnenzijde uit is ingebouwd. Hierdoor zijn er geen open stootvoegen of andere gaten in de buitenmuur die toegang bieden tot de spouw. Het magazijn heeft een enkele laag golfplaten dak zonder ruimte waar vleermuizen eventueel hun verblijfplaats zouden kunnen hebben. Andere nauwe ruimtes in het magazijn zijn ook niet aanwezig. De supermarkt heeft een spouw en open stootvoegen. Echter zijn deze open stootvoegen allemaal zorgvuldig afgesloten met roosters om te voorkomen dat er dieren in het gebouw kunnen komen vanwege de hygiëne van de supermarkt (Figuur 6). Verblijfplaatsen van vleermuizen in de spouw zijn daarom ook uitgesloten. Onder de dakpannen van de eerste verdieping die op de supermarkt staat zouden vleermuizen hun verblijfplaats kunnen hebben in de zomer- en paarperiode. Andere ruimte die geschikt zijn voor vleermuizen zijn niet aanwezig. Het paneel dat tegen de oostzijde van de supermarkt is geplaatst is zowel aan de boven- als de onderkant open, waardoor tocht ontstaat wat dit ongeschikt maakt als verblijfplaats voor vleermuizen.

Figuur 6. Open stootvoegen afgesloten met roosters (links) en dak schuur met enkele laag golfplaten (rechts).

De bomen in de tuinen rondom het plangebied zijn onderzocht op de aanwezigheid van holtes of spleten en deze waren afwezig.

Niet alleen verblijfplaatsen van vleermuizen, maar ook essentiële vliegroutes zijn beschermd. Vleermuizen zijn plaatstrouw en maken vaak jaren achter elkaar gebruik van hetzelfde netwerk aan verblijfplaatsen. De meeste soorten maken ook gebruik van min of meer vaste vliegroutes tussen hun verblijfplaats en het jachtgebied. Indien er geen alternatieven zijn is de vliegroute van essentieel belang voor een kolonie. Als de dieren niet meer zonder verstoring van hun verblijfplaats bij hun jachtgebied kunnen komen zullen ze moeten verhuizen. Om deze reden zijn essentiële vliegroutes van vleermuizen beschermd. Lintvormige landschapselementen die als vliegroute kunnen dienen zijn bijvoorbeeld bomenrijen of watergangen. Deze zijn in het plangebied niet aanwezig.

Ook essentieel foerageergebied van vleermuizen is beschermd. Het plangebied zelf biedt geen geschikt gebied om te foerageren, omdat het voornamelijk uit bebouwing en verharding bestaat.

Effectenbeoordeling

Het plangebied biedt geen geschikte mogelijkheden voor verblijfplaatsen van vleermuizen, omdat alle open stootvoegen zijn afgesloten met roosters vanwege de hygiëne van de supermarkt. De dakpannen op de eerste verdieping van de supermarkt zijn geschikt voor verblijfplaatsen van vleermuizen, maar aan deze kant van het gebouw vinden geen werkzaamheden plaats. Enkel aan de noordpunt van het gebouw wordt een deel op de begane grond aangebouwd. Het magazijn en de schuur hebben geen (bereikbare) spouw, dakpannen of andere ruimtes waar vleermuizen kunnen verblijven.

Essentieel foerageergebied is niet aanwezig binnen het plangebied, omdat het plangebied uit verharding en bebouwing bestaat. Lijnvormige landschapselementen zijn niet aanwezig binnen het plangebied, waardoor een negatief effect op een essentiële vliegroute van vleermuizen is uitgesloten.

5.2.3 Vogels

Voor het broedseizoen van vogels is geen standaardperiode. Dit omdat het broedseizoen van soort tot soort en van jaar tot jaar kan verschillen. Globaal kan voor het broedseizoen de periode van 15 maart tot 15 juli worden aangehouden.

Daarnaast is het nest van enkele vogelsoorten jaarrond beschermd.

Bronnenonderzoek

In de omgeving van de planlocatie ligt bebouwd gebied waardoor een grote verscheidenheid aan vogelsoorten die voornamelijk in de stad voorkomen worden waargenomen. In Tabel 3 zijn de vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest die zijn waargenomen in of in omgeving van het plangebied. Alle vogelsoorten behoren tot de Vogelrichtlijn.

Tabel 3. Overzicht van vogels met jaarrond beschermde nesten die zijn waargenomen in het plangebied of omgeving.

Soort	Beschermingsstatus
	jaarrond beschermde nesten
bonte vliegenvanger	5
boomklever	5
boomkruiper	5
buizerd	4
gekraagde roodstaart	5
groene specht	5
grote bonte specht	5
huismus	2
huiswaluw	5
kerkuil	3
kleine bonte specht	5
koolmees	5
ooievaar	3
pimpelmees	5
zwarte kraai	5
zwarte specht	5

Veldonderzoek

Tijdens het veldbezoek zijn een aantal vogels gehoord en gezien, namelijk kauw en koolmees. In de bomen in de tuinen rondom de planlocatie zijn geen grote nesten aangetroffen, waardoor jaarrond beschermde nesten van roofvogels en uilen kunnen worden uitgesloten. Ook in de schuur en het magazijn zijn geen nesten van vogels aanwezig. Het dakpannen dak van de eerste verdieping van de supermarkt is geschikt als verblijfplaats voor huismus en gierwaluw. In de tuinen rondom het plangebied kunnen algemene broedvogels broeden.

Effectenbeoordeling

Jaarrond beschermde nesten van huismus en/of gierwaluw zouden zich onder de dakpannen van de woningen op de eerste verdieping kunnen bevinden. Echter vinden er aan deze woningen en nabij deze woningen geen werkzaamheden plaats die een negatief effect hebben op de mogelijke verblijfplaatsen. De aanbouw van de supermarkt vindt aan de

noordpunt van het gebouw plaats op de begane grond. Nader onderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van deze vogels is niet nodig.

In de bomen in de tuinen rondom het plangebied zijn geen jaarrond beschermde nesten aangetroffen.

In de tuinen rondom het plangebied kunnen vogels in het broedseizoen broeden. Omdat er geen werkzaamheden plaats gaan vinden aan of nabij de bomen, zullen de werkzaamheden geen negatief effect hebben op mogelijke actieve nesten in het broedseizoen. Actieve nesten mogen niet aangetast worden in broedtijd.

5.2.4 Reptielen, amfibieën en vissen

Bronnenonderzoek

In Tabel 4 is een overzicht weergegeven van de waargenomen beschermde amfibieën, reptielen en vissen in het plangebied of in de omgeving van het plangebied.

Tabel 4. Overzicht van waargenomen reptielen, amfibieën en vissen in of nabij het plangebied.

Soort	Beschermingsstatus		
	Habitat-richtlijnsoort	andere soorten	vrijgestelde soorten
bruine kikker			x
gewone pad			x
poelkikker	x		

De poelkikker is ten zuidwesten van Moergestel ten zuiden van de A58 in natuurgebied Kerkeindsche Heide waargenomen (ca. 1,1 km).

Veldonderzoek

Er is geen oppervlaktewater aanwezig op de onderzoekslocatie, waarmee de aanwezigheid van beschermde vissen en voortplantingswater voor beschermde amfibieën kan worden uitgesloten. Binnen het plangebied is ook geen groen aanwezig en het bestaat uit bebouwing en verharding, waardoor het plangebied ongeschikt is als landhabitat voor streng beschermde amfibieën en als leefgebied voor reptielen. Sporadisch zou een bruine kikker of gewone pad het parkeerterrein kunnen oversteken om naar een andere tuin te gaan.

Effectenbeoordeling

Zwaar beschermde vissen, reptielen en amfibieënsoorten stellen kritische eisen aan hun leefomgeving. Geschikt habitat om te rusten, zich voort te planten of te overwinteren is voor streng beschermde vissen, reptielen en amfibieën in het plangebied niet aanwezig.

5.2.5 Flora

Bronnenonderzoek

De beschermde plant drijvende waterweegbree (Habitatrichtlijnsoort) is waargenomen ten noordwesten van Moergestel in een sloot op Landgoed Ter Braakloop (ca. 1,3 km). De drijvende waterweegbree groeit op zonnige plaatsen in stilstaand of zwak stromend water.

Veldonderzoek

Binnen het plangebied is geen groen aanwezig. Het plangebied bestaat enkel uit bebouwing en verharding, waardoor beschermde planten kunnen worden uitgesloten. Op de muren zijn geen (beschermde) muurplanten aangetroffen. Omdat er geen wateroppervlakten aanwezig is binnen het plangebied kan ook de drijvende waterweegbree worden uitgesloten.

Effectenbeoordeling

De meeste beschermde planten zijn zeer kritisch ten aanzien van hun standplaats. Gezien het plangebied enkel uit verharding en bebouwing bestaat worden beschermde planten uitgesloten. Ook op de muren van de bebouwing is geen begroeiing aanwezig.

5.2.6 Ongewervelden

Bronnenonderzoek

Beschermde ongewervelden zijn in het plangebied of in de naaste omgeving niet waargenomen.

Veldonderzoek

Tijdens het veldbezoek is een inschatting gemaakt op het voorkomen van beschermde ongewervelden in het plangebied. Iedere soort is afhankelijk van een bepaald habitat met bepaalde waardplanten. Deze habitats zijn in het plangebied niet aanwezig, omdat het plangebied uit verhard terrein en bebouwing bestaat.

Effectenbeoordeling

Er zijn geen negatieve effecten te verwachten op beschermde ongewervelden, omdat er geen geschikt habitat of waardplanten aanwezig zijn binnen het plangebied.

5.3 Houtopstanden

Er zijn geen bomen aanwezig binnen het plangebied. Houtopstanden zijn daarom niet van toepassing.

6. Conclusies en aanbevelingen

Aan de hand van het voorgaande kan een aantal conclusies worden getrokken en worden aanbevelingen gegeven voor de te nemen vervolgstappen.

6.1 Gebiedsbescherming

6.1.1 Natura 2000

Er zijn geen negatieve effecten, dan wel significant negatieve effecten te verwachten van het project op het nabij gelegen Natura 2000-gebied. Een PAS-berekening is niet nodig.

6.1.2 Natuurnetwerk Nederland

Het plangebied ligt buiten de grenzen van Natuurnetwerk Nederland, waardoor er geen effecten op de kernkwaliteiten van het gebied zijn. Het afwegingskader EHS hoeft niet te worden doorlopen.

6.2 Soortbescherming

De Wet natuurbescherming is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Niet alleen de instandhouding van verblijfplaatsen is van belang, maar ook de instandhouding van het leefgebied. Te allen tijde dient men de zorgplicht in acht te nemen. Deze zorgplicht houdt in dat nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moet worden voorkomen. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet.

6.2.1 Grondgebonden zoogdieren

De voorgenomen werkzaamheden zullen geen negatief effect opleveren voor grondgebonden zoogdieren. Voortplantingsplaatsen, vaste rust- of verblijfplaatsen en (functionele) leefomgeving van streng beschermde grondgebonden zoogdieren zijn in het plangebied niet aanwezig.

6.2.2 Vleermuizen

In of op de te slopen schuur is geen spouw, dakpannen of andere ruimtes aanwezig die geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. In of op het magazijn zijn geen dakpannen of andere ruimtes die geschikt zijn voor vleermuizen aanwezig. Deels heeft het magazijn wel een spouw, maar deze is later aan de binnenkant gecreëerd door een extra muur te plaatsen. Hierdoor zijn er geen openingen in de buitenmuur naar de spouw. De supermarkt heeft een spouw met open stootvoegen die zorgvuldig zijn afgesloten met roosters vanwege de hygiëne van de supermarkt. Op de eerste verdieping van de supermarkt zijn woningen aanwezig met een dakpannen dak. Dit dak is geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. Echter vinden er geen werkzaamheden aan of nabij deze woningen plaats, waardoor een negatief effect op mogelijke verblijfplaatsen van vleermuizen is uitgesloten. Andere geschikte mogelijkheden voor verblijfplaatsen van vleermuizen zijn binnen het plangebied niet aanwezig. Het plangebied is ook geen essentieel foerageergebied, omdat het uit verharding

en bebouwing bestaat, of essentiële vliegroute voor vleermuizen, omdat er geen lijnvormige landschapselementen aanwezig zijn. Een ontheffing in het kader Wet natuurbescherming is niet nodig.

6.2.3 Vogels

De woningen met dakpannen daken op de eerste verdieping van de supermarkt zijn mogelijk geschikt als nestlocatie voor gierzwaluw en/of huismus. Echter vinden er geen werkzaamheden plaats aan of nabij deze woningen, waardoor een negatief effect op de mogelijk aanwezige nesten is uitgesloten. Binnen het plangebied zijn geen bomen aanwezig en er zijn geen jaarrond beschermde nesten aangetroffen in de bomen rondom het plangebied. Een ontheffing in het kader Wet natuurbescherming is niet nodig.

De tuinen rondom het plangebied zijn geschikt als nestlocatie voor vogels. Aangezien er geen werkzaamheden aan de tuinen gaan plaatsvinden, wordt een negatief effect op deze soorten niet verwacht. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

6.2.4 Reptielen, amfibieën en vissen

Geschikt habitat om te rusten, zich voort te planten of te overwinteren is voor streng beschermde reptielen, amfibieën en vissen in het plangebied niet aanwezig. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

6.2.5 Flora

Het plangebied bestaat uit verharding en bebouwing en is daardoor ongeschikt als habitat voor beschermde planten. Ook op de muren van de bebouwing zijn geen (beschermde) planten aangetroffen. Beschermde planten worden binnen het plangebied daarom uitgesloten. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

6.2.6 Ongewervelden

In het plangebied worden geen beschermde ongewervelden verwacht, omdat het plangebied uit verharding en bebouwing bestaat. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

6.3 Houtopstanden

Er zijn geen bomen aanwezig binnen het plangebied. Houtopstanden zijn daarom niet van toepassing.

Bronnen

Literatuur

- Bos, F., Bosveld, M., Groenendijk, D., Swaay, van C. & Wynhoff, I., De Vlinderstichting 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea. - Nederlandse Fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland.
- Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Kanter & J.C. Buys 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Natuur van Nederland 12: 1-432.
- Creemers., R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie) 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. - Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, EIS - Nederland, Leiden.
- Kapteyn, K. 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co, Haarlem.
- Limpens, H., Mosterd, K. & Bongers, W. 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV, Utrecht.
- Ministeries van LNV en VROM en de provincies, 2006. Spelregels EHS, Beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

Websites

- <http://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/natuurbeheerplan/>
- www.eis-nederland.nl
- www.floron.nl
- www.google.nl/maps
- www.ndff.nl
- www.ravon.nl
- www.sovon.nl
- www.verspreidingsatlas.nl
- www.zoogdiervereniging.nl